

ŽIDOVSKÉ MUZEUM V PRAZE PŘIPOMENE NEJVĚTŠÍ JEDNORÁZOVOU VRAŽDU ČESKOSLOVENSKÝCH OBČANŮ ZA DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY

Letos v březnu uplyne 70 let od vyhlazení vězňů terezínského rodinného tábora v plynových komorách tábora v Osvětimi-Březince. Ačkoli bylo zavraždění téměř čtyř tisíc mužů, žen a dětí v noci z 8. na 9. března 1944 největší jednorázovou vraždou československých občanů za druhé světové války, hraje v českém obecném i historickém vědomí spíše okrajovou roli. Židovské muzeum v Praze tak ve spolupráci s dalšími partnery připravilo na celý rok 2014 speciální program, jehož jednotlivé akce budou tuto tragickou událost připomínat z různých perspektiv.

Takzvaný terezínský rodinný tábor byl zvláštní sekcí vyhlazovacího tábora v Osvětimi-Březince, do níž bylo z terezínského ghetta v letech 1943 a 1944 deportováno na 17 500 vězňů. Na rozdíl od ostatních transportů, jež přijížděly na rampu osvětimského tábora, nebyli tito lidé při příjezdu podrobeni selekci a nebyli okamžitě posláni na smrt. Mohli si ponechat své civilnější šaty z Terezína, nebyli podrobeni ponižujícímu vyholení hlavy, a především byli členové rodin ponecháni ve stejné sekci tábora (proto tábor „rodinný“). Charismatický vězeň Fredy Hirsch dokonce prosadil vznik zvláštního dětského bloku, kde vychovatelé mohli dětem – alespoň dočasně – ulehčit jejich osud a částečně je nechat zapomenout na hrůznou realitu, jež je obklopovala. V podmínkách vyhlazovacího tábora nebyvalé výhody. I přesto vězňové terezínského rodinného tábora umírali po stovkách.

Přesně po šesti měsících pobytu bylo všem dosud žijícím vězňům, kteří byli do Osvětimi deportováni v září 1943, oznámeno, že budou přemístěni do „pracovního tábora Heydebreck“. Místo toho však nákladní vozy zamířily k osvětimským plynovým komorám, kde byli všichni v noci z 8. na 9. března 1944 bez selekce zavražděni. Podle několika svědectví zpívali někteří před svou smrtí jako znak vzdoru československou hymnu, zněla i Hatikva (židovská hymna, která se později stala hymnou Státu Izrael) a Internacionála. Celkem bylo zavražděno 3 791 mužů, žen a dětí.

Historici dodnes diskutují o důvodech, proč bylo s vězni terezínského rodinného tábora zacházeno právě tímto způsobem. Shodují se, že svou úlohu sehrála role Terezína jakožto propagandistického tábora a především plánovaná návštěva Mezinárodního výboru Červeného kříže zde, která měla ghetto falešně představit jako město, kde mohou Židé pokojně žít a odkud není nikdo deportován na smrt. I proto museli vězňové rodinného tábora v Osvětimi-Březince do Terezína napsat postdatované korespondenční lístky z údajného „pracovního tábora Birkenau“. V okamžiku, kdy je adresáti v Terezíně dostali do rukou, byli jejich pisatelé již mrtví.

Většina ostatních vězňů z tábora byla poté v Osvětimi-Březince zavražděna mezi 10. a 12. červencem 1944; ze 17 500 vězňů rodinného tábora jich tak přežilo pouhých 1 294. Jen o měsíc později byli na stejném místě vyraženi vězňové jediného dalšího „rodinného tábora“, v němž byli věznění Romové, včetně těch deportovaných z českých zemí.

Dějiny terezínského rodinného tábora dosud zůstávají na okraji historického povědomí české společnosti a v českých školách se o nich téměř neučí. A to i přesto, že vyhlazení první části jeho

vězňů v březnu 1944 bylo největší jednorázovou hromadnou vraždou českých občanů za druhé světové války. Událostí, která svým významem snese srovnání s masakrem obyvatel Lidic a Ležáků.

Židovské muzeum v Praze tak společně s dalšími organizacemi připravilo k 70. výročí této tragické události připomínkový program, jehož jádro tvoří večerní koncert ve Španělské synagoze 8. března a ranní tryzna v Památníku českých a moravských obětí šoa v Pinkasově synagoze 9. března 2014. V tento den bude také Pinkasova synagoga zdarma otevřena veřejnosti a odborní pracovníci muzea budou návštěvníky seznamovat s historií a podobou Památníku a pomohou s vyhledáváním jmen zavražděných Židů z českých zemí, jež jsou zapsána na zdi synagogy. Zájemci si také budou moci v muzejní Galerii Roberta Guttmanna prohlédnout výstavu „Pravda a lež. Filmování v ghettu Terezín 1942-1945“ či se v prostorách Oddělení pro vzdělávání a kulturu ŽMP zúčastnit setkání a diskuse s pamětníky terezínského rodinného tábora. V průběhu roku 2014 se bude dále konat řada tematických přednášek a diskusních pořadů. Vedle zprostředkování nových informací o historii tábora a její reflexi v nich bude velký prostor věnován právě svědectví pamětníků a dialogu s těmi, kteří stále mohou vystupovat ve školách a na veřejnosti.

PŘIPOMÍNKOVÝ PROGRAM ŽIDOVSKÉHO MUZEA V PRAZE PŘI PŘÍLEŽITOSTI VYVRAŽDĚNÍ TEREZÍNSKÉHO RODINNÉHO TÁBORA V ROCE 1944

3. BŘEZNA 2014

„Zvláštní zacházení.“ Publicista Adam Drda pohovoří o historickém kontextu a seznámí s novými materiály a informacemi ze své připravované knihy o rodinném táboře. Účast přislíbil i pamětník a historik pan Toman Brod.

Oddělení pro vzdělávání a kulturu (OVK) ŽMP Praha, Maiselova 15, od 18 h.

8. BŘEZNA 2014

Slavnostní koncert. K připomenutí tragické události vyvraždění terezínského rodinného tábora se v pražské Španělské synagoze uskuteční koncert, který v přímém přenosu odvysílá stanice Český rozhlas Vltava. Ve skladbách Zikmunda Schula, Stanislava Jelínka, Noama Sheriffa, Ervína (Erwina) Schulhoffa a Felixe Mendelssohna-Bartholdyho vystoupí Dominika Weiss Hošková, Pražské dechové trio a Nostitzovo kvarteto. V přestávce koncertu navštíví průvodci koncertem Vladimíra Lukařová a ředitel Židovského muzea Leo Pavlát galerii Španělské synagogy, kde je instalována expozice o pronásledování Židů za protektorátu.

Přímý přenos koncertu, který je vyhrazen zvaným hostům, vysílá stanice Vltava v sobotu od 20 h.

Vraždění v Osvětími. Hostem novináře a publicisty Vladimíra Kučery v pořadu Historie.cs, věnovaném vyvraždění terezínského rodinného tábora, bude vedle Tomáše Fedoroviče a Milana Hese i Michal Frankl z Židovského muzea v Praze.

Historie.cs, ČT24, od 21.05 h.

9. BŘEZNA 2014

Tryzna za oběti v Pinkasově synagoze, po jejímž skončení v 10 h bude synagoga zdarma zpřístupněna veřejnosti.

Komentované prohlídky Památníku českých a moravských obětí šoa.

Pinkasova synagoga, Široká 3, v 10 h, 12 h a 14 h.

Komentované prohlídky výstavy „Pravda a lež. Filmování v ghettu Terezín 1942-1945“. Výstava zprostředkovává výsledky mnohaletého výzkumu v České republice i zahraničí. Vůbec poprvé se tak veřejnosti představí montáž z filmových výstřihků z roku 1942, které vězni ukryli v ghettu a které se podařilo v Národním filmovém archivu identifikovat v roce 2004, i dosud nepublikované fotografie, jež byly tajně pořízeny během filmování v letech 1944-1945. Návštěvníci mohou dále zhlédnout záběry z dokumentace průběhu natáčení v roce 1942, uložené ve FilMOTECE narodowej ve Varšavě, jakož i oba dochované fragmenty druhého terezínského filmu, které se nacházejí v Národním filmovém archivu a v památníku Yad Vashem v Jeruzalémě. Unikátní filmové záběry a fotografie dále doplňují písemné a obrazové dokumenty dosud publikované jen v odborném tisku.

Galerie Roberta Guttmanna, U Staré školy 3, v 11 h, 13 h a 15 h.

Terezínský rodinný tábor a jeho památka. Účast v diskusi pod vedením pedagoga a historika Petra Sokola přislíbilo pět pamětníků rodinného tábora: D. Lieblová, E. Merová, Z. Růžičková, P. Werner a P. Stránský. Více než popisu historie rodinného tábora bude program věnován osobním vzpomínkám pamětníků a diskusi o jejich vztahu k připomínání a nepřipomínání této události v české poválečné společnosti.

OVK ŽMP Praha, Maiselova 15, od 17 h.

18. BŘEZNA 2014

Slova zní zpoza zdí – pásmo písní na texty terezínských chlapců. Ve spolupráci s Gymnáziem Přírodní škola, o. p. s., zazní pásmo zhudebněných textů Hanuše Hachenburga a dalších chlapců z časopisu Vedem vytvářeného v terezínském ghettu. Hudba bude prokládána slovem o tvůrcích časopisu a rodinném táboře, mezi jehož dalšími oběťmi byl v červenci 1944 i samotný Hanuš Hachenburg.

OVK ŽMP Praha, Maiselova 15, od 18 h.

Dále mj. připravujeme:

9. června 2014

Přednáška historika Jana Lánička o terezínském rodinném táboře.

OVK ŽMP Praha, Maiselova 15, čas bude upřesněn.

4. září 2014

Přednáška historika Michala Schustera o vyvraždění tzv. Cikánského rodinného tábora v noci z 2. na 3. srpna 1944 a diskuse s romskou pamětnicí Máriou Kormanovou.

OVK ŽMP Praha, Maiselova 15, čas bude upřesněn.

Kontakt pro média:

Židovské muzeum v Praze

Jana Havlíková

T: 222 749 281, M: 603 867 285

E: jana.havlikova@jewishmuseum.cz

www.jewishmuseum.cz